

Z LOGIKI PRZYMOTNIKÓW

Znany jest podział przymiotników na determinujące, tj. takie, które determinują, i modyfikujące, tj. takie, które modyfikują znaczenie rzeczowników lub wyrażeń rzeczownikowych. Pierwsze z nich, dodane do rzeczownika, uzupełniają jego znaczenie cechą bądź pozytywną, bądź negatywną (człowiek uczony, człowiek niedoświadczony); drugie, dodane do rzeczownika, odejmują rzeczownikowi jego znaczenie pierwotne; tracąc zaś swe znaczenie pierwotne, rzeczownik w połączeniu z przymiotnikiem modyfikującym staje się nazwą przedmiotu, do którego już nie można stosować rzeczownika wziętego w jego pierwotnym znaczeniu (sztuczne oko, pieniądz podrobiony, były minister itp.). A tak samo, jak przymiotniki, także przysłówki i określenia przysłówkowe dzielą się na determinujące i modyfikujące.

Wszelako podział ten budzi pewne wątpliwości. Przede wszystkim dlatego, że pojęcia determinowania i modyfikowania nie są współrzędne. Determinowanie można bowiem uważać za funkcję prostą, gdy tymczasem modyfikowanie jest funkcją złożoną. Prosta funkcja determinowania polega na tym, że przymiotnik determinujący dodaje do treści wyrażonego rzeczownikiem przedstawienia cechę bądź pozytywną, bądź negatywną. Na funkcję modyfikowania zaś składa się, po pierwsze, funkcja częściowego usunięcia treści wyrażonego rzeczownikiem przedstawienia, a po drugie funkcja zastąpienia tej usuniętej części treści — dzięki właśnie połączeniu danego przymiotnika z danym rzeczownikiem — innymi cechami pozytywnymi lub negatywnymi. Tak np. przymiotnik „podrobiony“, dodany do rzeczownika „pieniądz“, usuwa z treści przedstawienia pieniądza cechy właściwe tylko niepodrobionemu pieniądzu, a w miejsce ich dodaje do pozostałej treści cechy właściwe podrobionemu pieniądzu; pewne zaś cechy są wspólne pieniądzu niepodrobionemu i podrobionemu, np. że jest to papier zadrukowany odpowiednim tekstem; tych cech przymiotnik modyfikujący nie usuwa wcale z przedstawienia wyrażonego rzeczownikiem „pieniądz“. Otóż ta druga funkcja przymiotnika modyfikującego nie różni się, jak się zdaje, co do swej istoty od funkcji właściwej przy-

miotnikom determinującym; co się zaś tyczy pierwszej funkcji przymiotników modyfikujących, przedstawia się ona poniekąd jako przeciwieństwo funkcji determinującej, albowiem zamiast wzbogacać treść przedstawienia wyrażonego rzeczownikiem, usuwa ona część tej treści.

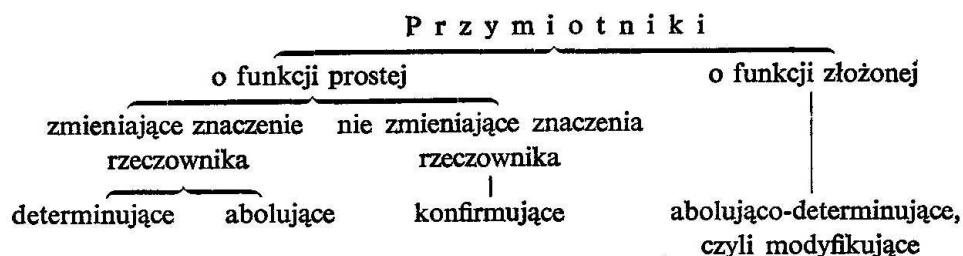
Wobec powyższego stanu rzeczy trudno uważać przymiotniki determinujące i modyfikujące za dwa współrzędne gatunki przymiotników. Ale podział przymiotników na te dwa gatunki jeszcze i z tego powodu jest nieścisły, że nie wyczerpuje wszystkich możliwych gatunków przymiotników. Istnieją bowiem przymiotniki, które spełniają wyłącznie pierwszą funkcję przymiotników modyfikujących, przymiotniki, które można by nazwać przymiotnikami aboluującymi (od łac. *abolere* — usuwać). Takim przymiotnikiem jest — przynajmniej w pewnych wypadkach — przymiotnik „rzekomy“. Dodany np. do rzeczownika „kształt“, po prostu tylko usuwa z przedstawienia kształtu wszystkie cechy składające się na kształt; toteż rzekomy kształt nie jest kształtem.

Ale istnieje jeszcze drugi gatunek przymiotników, nie dodających żadnej cechy do treści przedstawienia wyrażonego rzeczownikiem, z którym się łączą; są to przymiotniki, których funkcja pozostaje poniekąd do funkcji przymiotników aboluujących w przeciwieństwie, ale w innym, aniżeli zachodzi między funkcją przymiotników aboluujących a przymiotników determinujących. Aboluujące usuwają, determinujące dodają cechy; otóż przymiotniki tego gatunku, o których teraz mowa, nic nie dodają ani nie usuwają, lecz niejako podkreślają, uwydatniają, stwierdzają, zachowują niejako cechy zawarte w treści przedstawienia wyrażonego rzeczownikiem; niekiedy je przywracają, gdy zostały przymiotnikiem aboluującym lub aboluującą funkcją przymiotnika modyfikującego usunięte. Można by więc te przymiotniki¹ nazwać konserwującymi, konfirmującymi lub też restytuującymi. Są to przymiotniki takie, jak „prawdziwy“, „rzeczywisty“, gdy używamy ich w wyrażeniach takich, jak np. „prawdziwa przyjaźń“, „fakt rzeczywisty“.

Jeśli tedy rozpatrujemy przymiotniki z punktu widzenia funkcji, którą spełniają względem treści przedstawienia wyrażonego rzeczownikiem, do którego przymiotnik został dodany, otrzymujemy cztery gatunki przymiotników; z tych gatunków trzy należą do jednego rodzaju, czwarty gatunek do drugiego rodzaju. Rodzaj pierwszy obejmuje przymiotniki spełniające funkcję prostą, występującą w dwóch odmianach: pierwsza polega na zmienianiu składu treści przedstawienia, bądź w kierunku wzbogacenia, bądź w kierunku uszczuplenia tej treści; tu należą przymiotniki determinujące i aboluujące; druga nie zmienia składu treści, lecz ją utwierdza, potwierdza, wzmacnia, przywraca; tu należą przymiotniki konfirmujące itp. Drugi rodzaj obejmuje przymiotniki spełniające funkcję złożoną, mianowicie składającą się z funkcji

¹ Zwrócił na nie uwagę Brentano — zob. Höfler, *Logik*, 2 Aufl. (1922), s. 186. Uwaga.

usuwania i z funkcji determinowania. Tu należą tzw. modyfikujące przymiotniki, które można by też nazwać abolująco-determinującymi. Schematycznie przedstawiałby się tedy powyższy podział przymiotników w sposób następujący:

Przedrukowano z „Przeglądu Filozoficznego”,
XXX, 4, s. 292—294. (Bibliogr. 92).